

Wstęp

W każdej spółce kapitałowej, tj. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, prostej spółce akcyjnej i spółce akcyjnej, musi być powołany organ wykonawczy – zarząd. Kodeks spółek handlowych określa kompetencje zarządu jako prowadzenie spraw spółki i jej reprezentowanie. Sposób działania, obowiązki i uprawnienia członków zarządu określają przepisy Kodeksu spółek handlowych i innych ustaw, jak również zapisy umowy albo statutu spółki.

Na barkach członków zarządu spoczywa ciężar prowadzenia spraw spółki, podejmowania właściwych i korzystnych dla niej decyzji, wykonywania obowiązków publicznoprawnych i prywatnoprawnych, kierowania się w swoich działaniach interesem spółki – oczywiście z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa.

Zakres spraw prowadzonych przez członków zarządu wymaga od nich posiadania odpowiednich predyspozycji, kwalifikacji i wiedzy.

Odpowiedzialność członka zarządu spółki kapitałowej odnosi się do naruszenia przez niego obowiązków określonych w przepisach prawa lub w umowie albo w statucie spółki. Z tego względu punktem wyjścia dla niniejszej publikacji jest zaprezentowanie w rozdziale I zakresu obowiązków, uprawnień i ograniczeń członków zarządu. Wynikają one z przepisów zarówno Kodeksu spółek handlowych, jak i innych ustaw, m.in. ustawy o rachunkowości czy ustawy – Prawo upadłościowe. Intencją autora było omówienie poszczególnych obowiązków zarządu, a następnie wskazanie konsekwencji ich naruszenia.

Skutkiem naruszenia obowiązków jest odpowiedzialność członków zarządu. W rozdziałach II i III wyjaśniono, kiedy członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność cywilną – zarówno wobec spółki, jak i wobec osób trzecich. Określone zachowania powodują także pociągnięcie członków zarządu do odpowiedzialności karnej. W rozdziale IV wskazano, w jakich okolicznościach członek zarządu spółki kapitałowej może zostać pociągnięty do odpowiedzialności, a także, w jaki sposób i kiedy może się od tej odpowiedzialności uwolnić.

Należy pamiętać, że odpowiedzialność może wynikać nie tylko ze świadomie nieprawidłowo wykonywanych obowiązków, lecz także z ich niedopełnienia – czy to przez brak wiedzy, czy

to przez zwykłe przeoczenie. Tym istotniejsze jest przywiązywanie wagi do odpowiedniego merytorycznego przygotowania osób, które mają sprawować funkcje członków zarządu.

Uzupełnieniem omówienia są przydatne orzeczenia oraz praktyczne wzory pism i odpowiednich zapisów stosowanych w umowie albo statucie spółki. Warto nadmienić, iż zarząd – organ obowiązkowy w spółce kapitałowej – może też zostać powołany w jednym typie spółek osobowych – spółce partnerskiej. Do zarządu w takiej spółce stosuje się odpowiednio wybrane przepisy dotyczące zarządu w spółce z o.o.

Aby zapewnić większą przejrzystość publikacji, obowiązki członków zarządu, uprawnienia i ograniczenia usystematyzowano w pierwszej kolejności z podziałem na spółkę z o.o., prostą spółkę akcyjną i spółkę akcyjną, a w dalszej – tworząc m.in. grupy obowiązków: rejestrowych, związanych odpowiednio ze zwoływaniem zgromadzeń wspólników i walnych zgromadzeń czy też likwidacyjnych. Łącznie (dla wszystkich rodzajów spółek) omówione zostały obowiązki członków zarządu związane z łączeniem, podziałem i przekształcaniem spółek. Podobną systematykę przyjęto w odniesieniu do omówienia odpowiedzialności – kolejno: wobec spółki, osób trzecich, karnej oraz odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe.

Publikacja powinna być przydatna przede wszystkim osobom pełniącym funkcje członków zarządu w spółkach kapitałowych. Zawarte w niej informacje są również niezbędne przedsiębiorcom prowadzącym działalność w formie spółki z o.o., prostej spółki akcyjnej lub spółki akcyjnej, wspólnikom (akcjonariuszom) tych spółek oraz członkom ich rad nadzorczych.

Adam Sroga

Rozdział I

Zarząd w spółce kapitałowej

1. Podstawowe zasady dotyczące powoływania i działalności zarządu w spółce kapitałowej

1.1. Spółka z o.o. i spółka akcyjna

Członkiem zarządu spółki kapitałowej może być tylko osoba fizyczna, posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych (kryterium pozytywne). Ustawa z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (dalej również jako k.s.h. lub ustawa) określa też kryterium negatywne związane ze skazaniem prawomocnym wyrokiem za przestępstwa określone w przepisach art. 587–587², art. 590 i art. 591 oraz art. 228–231 i rozdziałach XXXIII–XXXVII Kodeksu karnego (art. 18 k.s.h.).

Kompetencje zarządu zostały określone generalnie jako dotyczące prowadzenia spraw spółki i reprezentowania spółki (art. 201 § 1, art. 300⁶² § 1 i art. 368 § 1 k.s.h.). Członkowie zarządu w spółce z o.o. są powoływani i odwoływani uchwałą wspólników, w spółce akcyjnej zaś powołuje ich i odwołuje rada nadzorcza (odpowiednio umowa spółki lub statut mogą przewidywać odmienne zasady). W prostej spółce akcyjnej członków zarządu powołują i odwołują, a także zawieszają w czynnościach, z ważnych powodów, akcjonariusze uchwałą. W tych zaś prostych spółkach akcyjnych, w których ustanowiono radę nadzorczą, powyższe kompetencje zarezerwowane są dla tego właśnie organu.

PRZYKŁAD 1

Zapis w umowie spółki dotyczący powołania członków zarządu:

Członkowie zarządu Spółki są powoływani przez Radę Nadzorczą.

Mandat członka zarządu spółki z o.o. wygasa:

- z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy pełnienia funkcji członka zarządu (art. 202 § 1 k.s.h.),
- jeśli członek zarządu został powołany na okres dłuższy niż rok – z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za ostatni pełny rok obrotowy pełnienia funkcji, przy czym kadencję oblicza się w pełnych latach obrotowych, chyba że umowa spółki stanowi inaczej (art. 202 § 2 k.s.h.),
- wskutek śmierci, rezygnacji, odwołania (art. 202 § 4 k.s.h.).

W analogicznych sytuacjach członek zarządu, podobnie jak i innych organów, prostej spółki akcyjnej może stracić mandat. I tak dochodzi do tego:

- z dniem odbycia walnego zgromadzenia zatwierdzającego sprawozdanie za pierwszy pełny rok obrotowy przypadający po dniu powołania, chyba że umowa spółki stanowi inaczej; w szczególności umowa spółki może przewidywać powołanie na czas nieoznaczony (art. 300⁵⁶ § 1 k.s.h.),
- z dniem odbycia walnego zgromadzenia zatwierdzającego sprawozdanie za ostatni rok kadencji członka organu (chyba że umowa spółki stanowi inaczej), w sytuacji gdy umowa spółki przewiduje powołanie członka organu na kadencję (art. 300⁵⁶ § 2 k.s.h.),
- równocześnie z wygaśnięciem mandatów pozostałych członków organu, w sytuacji gdy umowa spółki przewiduje powołanie członków organu na okres wspólnej kadencji, a członek zarządu został powołany przed upływem danej kadencji (art. 300⁵⁶ § 3 k.s.h.),
- wskutek śmierci, rezygnacji albo odwołania ze składu organu (art. 300⁵⁶ § 4 k.s.h.).

Mandat członka zarządu spółki akcyjnej wygasa:

- z dniem odbycia walnego zgromadzenia zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za ostatni pełny rok obrotowy pełnienia funkcji członka zarządu (art. 369 § 4 k.s.h.), z tym że okres sprawowania funkcji przez członka zarządu nie może być dłuższy niż 5 lat (art. 369 § 1 k.s.h.)
- wskutek śmierci, rezygnacji albo odwołania ze składu zarządu (art. 369 § 5 k.s.h.).

Ponowne powołanie tej samej osoby na członka zarządu jest dopuszczalne, ale nie wcześniej niż na rok przed upływem bieżącej kadencji (art. 369 § 1 k.s.h.).

Każdy członek wieloosobowego zarządu spółki z o.o. może prowadzić bez uprzedniej uchwały zarządu sprawy nieprzekraczające zakresu zwykłych czynności. Jeśli jednak choćby jeden z pozostałych członków zarządu sprzeciwi się przeprowadzeniu takiej sprawy lub przekracza ona zakres zwykłych czynności spółki, wówczas wymagana jest uchwała zarządu. Uchwały mogą być powzięte, jeśli wszyscy członkowie zarządu zostali prawidłowo zawiadomieni o posiedzeniu zarządu. Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów (art. 208 § 5 k.s.h.).

W wieloosobowym zarządzie prostej spółki akcyjnej wszyscy jego członkowie są obowiązani i uprawnieni do wspólnego prowadzenia spraw spółki. Inne zasady mogą wynikać z umowy spółki lub regulaminu zarządu (art. 300⁶⁴ § 1 k.s.h.).

W spółce akcyjnej, gdy zarząd jest wieloosobowy, wszyscy jego członkowie są obowiązani i uprawnieni do wspólnego prowadzenia spraw spółki (statut może stanowić inaczej; art. 371 § 1 k.s.h.).

PRZYKŁAD 2

Zapis w statucie spółki dotyczący prowadzenia spraw spółki:

W przypadku Zarządu wieloosobowego do prowadzenia spraw Spółki upoważnieni są: każdy członek Zarządu działający łącznie z Prezesem Zarządu.

W stosunkach zewnętrznych – o ile umowa spółki lub statut nie stanowią inaczej – do składania oświadczeń w imieniu spółki wymagane jest współdziałanie dwóch członków zarządu albo jednego członka zarządu łącznie z prokurentem (art. 205 § 1 k.s.h., art. 300⁶⁶ § 1 i art. 373 § 1 k.s.h.). Nie ma potrzeby określania sposobu reprezentacji, gdy zarząd jest jednoosobowy. Jak zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z 15 grudnia 2016 r. (II CSK 163/16):

SN (...) *gdy zarząd jest jednoosobowy, to nie ma podstaw do określania sposobu reprezentacji w umowie spółki, jej zmiana nic nie wnosi poza deklaratorywnym tego potwierdzeniem, wykreślającym reprezentację łączną.*

1.2. Zarząd w prostej spółce akcyjnej

Przepisy o prostej spółce akcyjnej zostały wprowadzone do Kodeksu spółek handlowych nowelizacją z 19 lipca 2019 r. i obowiązują od 1 marca 2020 r. Jedną z cech charakterystycznych, wyróżniających ten typ spółki, jest możliwość wyboru między systemem dualistycznym a systemem monistycznym. Pierwszy zakłada utworzenie w spółce zarządu. Umowa spółki może przewidywać, że oprócz ustanowienia zarządu w spółce należy ustanowić również radę nadzorczą (art. 300⁵² § 2 k.s.h.). Według drugiego modelu w spółce ustanawia się radę dyrektorów, tj. organ łączący w sobie zarówno kompetencje zarządcze, jak i uprawnienia nadzorcze. W spółce, w której ustanowiono radę dyrektorów, nie może być ustanowiona rada nadzorcza. Utworzenie jednego ze wspomnianych organów, tj. zarządu albo rady dyrektorów, jest obowiązkowe.

Zarząd prostej spółki akcyjnej prowadzi jej sprawy i reprezentuje spółkę (art. 300⁶² § 1 k.s.h.). Składa się z jednego albo większej liczby członków powoływanych, odwoływanych i zawieszanych – z ważnych powodów – przez akcjonariuszy (uchwałą), chyba że umowa spółki stanowi inaczej (art. 300⁶² § 2 i 3 k.s.h.). W spółce, w której ustanowiono radę nadzorczą i umowa nie stanowi inaczej, powyższe czynności należą do kompetencji tego organu (art. 300⁶² § 4 k.s.h.).

Zasady wygaśnięcia mandatów zostały uregulowane wspólnie dla zarządu, rady dyrektorów oraz rady nadzorczej. Zatem mandat członka zarządu prostej spółki akcyjnej wygasa:

- 1) z dniem odbycia walnego zgromadzenia zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy przypadający po dniu powołania,
- 2) z dniem odbycia walnego zgromadzenia zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za ostatni rok kadencji członka organu (jeśli umowa przewiduje powołanie członka organu na kadencję),
- 3) wraz z wygaśnięciem mandatów pozostałych członków zarządu, jeżeli umowa spółki przewiduje powoływanie członków na okres wspólnej kadencji, a członek organu został powołany przed upływem danej kadencji organu,
- 4) wskutek śmierci, rezygnacji albo odwołania ze składu organu (art. 300⁵⁶ § 1–4 k.s.h.).